

namentum inter figmenta amandandum non est habenda. Difficultas enim ex defectu supremæ auctoritatis gignitur, cuius arbitrari imperia inter se aequalia subiicerentur. At vero, si attendatur Religionem Catholicam esse solam veram Religionem, ac proinde cunctis populis, quippe qui facile eius divinitatem cognoscere possunt, incumbere obligationem illam amplectendi, haud aegre suprema illa auctoritas consistere posset, si hæc summum, qui in ea religione est, Pontificem, communem omnium populorum doctorem et patrem adeat, ipsiusque iudicio controversias dirimendas subiiciat, aut illius saltem consilia exposcat ¹. Omnes enim imperantes auctoritatem ethnarchicam observarent, si hanc Ille moderaretur, ad quem spectat societates ad ultimum earum finem dirigere ², ordinemque moralem in tota sua amplitudine custodire; in quo auctoritas non nisi ex iustitia vim suam mutuatur, et morum gravitas, prudentia, pravaram cupiditatum sedatio, populorumque dilectio maxime reperiuntur; qui denique, ut cum Aquinate diximus, *apicem etiam temporalis potestatis tenet et plenarias vices Dei gerit* ³.

184. Horum philosophiæ moralis elementorum finem facientibus præclara illa D. Augustini verba memorare lubet, quibus Religionem alloquitur, inquiens: « Tu pueriliter pueros, fortiter iuvenes, quiete senes, prout cuiusque non corporis tantum, sed et animi ætas est, exerces ac doces. Tu foeminas viris suis, non ad explendam libidinem, sed ad propagandam prolem, et ad rei familiaris societatem, casta et fideli obedientia subiicis. Tu viros coniugibus, non ad illudendum imbecillio rem sexum, sed sinceri amoris legibus

¹ Vid. Taparelli, *Saggio teoretico di diritto naturale*, vol. II, Diss. III, n. 1036 sqq, p. 32 sqq, Napoli 1850.

² Cf p. 177.

³ Cf p. 181. Quæ optime concordant cum sententia quorundam virorum extra castra Ecclesiæ Catholicæ degentium, sed ingenio et historiae scientia præstantium. Vid. Hurter (qui postea catholicam amplexus est Fidem), *Vie d'Innoc. III*, liv. XX, et Leibnitiæ apud Madrolle, *Il Prete innanzi al secolo* (trad.), part. III, § II, p. 79-80, Napoli 1845. Eadem de re ample et accurate disseruit David Urquhart, *Appello d'un protestante al Papa, per restaurare il diritto delle genti*; trad. etc.

præficiis. Tu parentibus filios libera quadam servitute subiungis; parentes filiis pia dominatione praeponis. Tu fratribus fratres religionis vinculo firmitate atque arctiore, quam sanguinis, nectis. Tu omnem generis propinquitatem et affinitatis necessitudinem, servatis naturæ voluntatisque nexibus, mutua caritate constringis. Tu dominis servos, non tam conditionis necessitate, quam officii delectatione, doces adhaerere. Tu dominos servis, summi Dei communis Domini consideratione placabiles, et ad consulendum quam coercendum propensiores facis. Tu cives civibus, gentes gentibus, et prorsus homines primorum parentum recordatione, non societate tantum, sed quadam etiam fraternitate coniungis. Doces reges prospicere populis; mones populos se subdere regibus. . . ostendens quemadmodum et non omnibus omnia, et omnibus caritas, et nulli debeatur iniuria ¹. Quæ quanta proferantur sapientia adversus eos, qui a morali philosophia ipsam Dei notionem amovere audent, totum, quod concinnavimus, opus apprime demonstrat.

F I N I S

¹ *De Moribus Ecol.*, lib. I, c. 30, n. 63.

ETHICAE SPECIALIS

I N D E X

CAPITVM ET ARTICVLORVM

PARS SECUNDA

ETHICA SPECIALIS

INTRODVCTIO PAG. 3

SECTIO PRIMA

I V S I N D I V I D V A L E

CAPVT I. — De hominis erga Deum officiis

- ART. I. *De cultu, quem ex lege naturali Deo exhibere tenemur* » 4
 ART. II. *De naturali obligatione Deum amandi et timendi.* » 11
 ART. III. *De autonomia et indifferentismo in negotio Religionis* » 14

CAPVT II. — De officiis hominis erga seipsum

- ART. I. *Officiorum hominis erga seipsum existentia adstruitur* » 23
 ART. II. *De suicidio.* » 27
 ART. III. *An ad propriae vitae conservationem liceat iniustum aggressorem occidere* » 35
 ART. IV. *De singulari certamine, quod duellum vocatur.* . . » 40

CAPVT III. — De hominis erga ceteros homines officiis

- ART. I. *De dilectione erga alios homines habenda.* » 46
 ART. II. *Officia, quae ex mutua hominum dilectione oriuntur, summatim delibantur* » 50
 ART. III. *De mutuo sermocinantium officio* » 54
 ART. IV. *De iure proprietatis, legitimitate, et origine.* . . . » 58
 ART. V. *De successione ex testamento, et ab intestato* . . . » 73
 ART. VI. *De contractibus.* » 76
 ART. VII. *De mutuo et usura.* » 80

I N D E X

201

SECTIO SECUNDA

I V S S O C I A L E

Introductio. PAG. 86

CAPVT I. — De societate domestica

- ART. I. *De matrimonio, et primum de eius natura.* . . . » 89
 ART. II. *Quatuor corollaria ex iam dictis deducuntur.* . . . » 93
 ART. III. *De Coelibatu* » 104
 ART. IV. *De societate parentali* » 106
 ART. V. *De societate herili.* » 111

CAPVT II. — De societate civili

- ART. I. *De societatis civilis origine, et in primis hanc a natura repetendam esse ostenditur.* » 115
 ART. II. *Adversae sententiae refelluntur.* » 118
 ART. III. *Quomodo societatis civilis origo naturalis sit dicenda, definitur* » 125
 ART. IV. *De fine, ad quem societas civilis ordinatur.* . . . » 127
 ART. V. *Corollarium adversus centralismum deducitur* . . . » 130
 ART. VI. *De potestate civili, et primum absque ipsa societatem civilem existere non posse demonstratur.* » 132
 ART. VII. *Potestatis civilis originem non a populo, sed a Deo repetendam esse ostenditur* » 136
 ART. VIII. *Aquinatis doctrina adversus Spedalierium exhibetur* » 141
 ART. IX. *De subiecto, in quo potestas civilis ab ipsa origine residet.* » 143
 ART. X. *De titulis, quibus potestas civilis acquiritur* . . . » 148
 ART. XI. *De variis regiminis formis.* » 153
 ART. XII. *De iuribus potestati civili annexis.* » 157
 ART. XIII. *De principis et subditorum officiis, ubi an liceat in tyrannum insurgere inquiritur.* » 164
 ART. XIV. *De nexu societatis civilis cum religione, et in primis de publico cultu religioso, ubi etiam socialis cultuum libertas improbat.* » 170
 ART. XV. *An, et quomodo potestas civilis a potestate religiosae societatis dependeat.* » 177
 ART. XVI. *Duo corollaria contra regalismum, et naturalismum politicum ex iam ostensis inferuntur.* » 182
 ART. XVII. *De societatibus civilibus inter se comparatis, et in primis de earum iuribus et officiis.* » 189
 ART. XVIII. *De foederibus.* » 192
 ART. XIX. *De bello.* » 194
 ART. XX. *De ethnarchia.* » 197

INDICIS SECUNDAE PARTIS

FINIS

Nihil obstat
ANTONIUS CAN. D' AMELIO
Censor Theologus

Imprimatur
IOSEPH CAN. MOLINARI
Deputat.

